

MUSTAFA KEMAL'İN SAMSUN'A ÇIKTIĞI 19 MAYIS 1919'DA TÜRKİYE'NİN İÇERİSİNDE BULUNDUĞU ŞARTLAR

Dr. Selahattin DÖĞÜŞ*

Bu makalede amacımız, M.Kemal'in Samsun'a çıktığı tarihte, Anadolu'nun sosyo-psikolojik bir analizini yaparak, Türkiye'nin içerisinde bulunduğu şartlara bir nebze olsun ışık tutmak ve yeri geldikçe Anadolu'nun dört bir bucağından örnekler vererek, Türk halkının durumuna kısaca değinip, Milli Mücadele'nin hangi şartlar altında başladığını göstermeye çalışmaktır.

Balkan ve Birinci Dünya Savaşları geride yoksulluk ve sıkıntı içinde acı çeken, mısır ve süpürge tohumundan yapılmış ekmeği bile güçlükle bulabilen, savaşta yakınlarını kaybetmiş olmanın üzüntüsüyle yaşayan milyonlarca insan bırakmıştır. Asker-sivil yaklaşık üç milyon insan kaybedilmiş, geride kalan 11 milyon nüfusun çoğu çeşitli hastalıklardan savaş sakatı kalmıştı¹. Memleket genelinde 1919 yılı itibariyle Misak-ı Milli sınırları içinde Müslüman-Türk nüfusu 11 milyondur. Bunun %80'i köylerde yaşıyordu. Yüzyıllarca süren saltanat baskıcılığı Türk halkını ve Anadolu'yu tümünden savsaklayıp boşlamıştı; geri yıkık bir ülke, eğitimden, sanattan yoksun, nüfusunun yalnızca %9 kadarı, kadın nüfusunun ise %0.4'ü okuma yazma bilen bir halk; bunlar da herhangi bir eğitim düzeyini anlatacak seviyede değildi². Daha XIX.yüzyılda Ziya Paşa bu durumu ne büyük acıyla dile getirmişti:

---

* KSÜ Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

¹ Ergün Aybars, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I**, Ankara 1995, s. 155.

² Vedat Eldem, **Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu Ekonomisi**, TTK Yay., 1994, s. 130.

“Diyar-ı küfrü gezdim, beldele kaşaneler gördüm,
Dolaştım mülk-ü islami, bütün viraneler gördüm”

Mondros Mütarekesi başlangıçta, genel olarak memlekette bir ferahlık yaratmıştı. Millettin o sırada muhtaç olduğu tek şeyin asayiş ve barış olduğu bunun da elbirliğiyle gerçekleştirilebileceği basın tarafından açıklanıyor ve umumi efkarda müspet yankılar bırakıyordu. Yenilgiye rağmen ümitler azalmamıştı. Mütareke şartlarının nispeten hafif olduğu hakkında hükümetçe yapılan telkinler ve Wilson Prensiplerinin anılan amaçları, Türk halkına yeniden düzenlenme ve çalışma imkanları verdiği zannediliyordu. Bu ümitler kısa zamanda söndü, çünkü İtilaf Devletlerinin işgale başlamaları, Azınlıkların aşırı davranışları, Wilson Prensiplerinin hiçbir uygulama sahası bulmamasından anlaşılıyordu. Mütarekenin imzalandığı tarih ile İzmir’in işgali arasındaki altı aylık sürede “Türklerin morali en düşük seviyeye inmişti” diye anlatan A. Toynbee, Mütareke günlerindeki durumu şöyle izah etmektedir: “Türkiye’nin elinde Anadolu’dan ve Boğazların batısında Avrupa’dan kalan toprak parçaları ise fikir ve moral bakımından da çöktü. Boşuna yapılan bir savaşta kaybedilen insanlarla ve kaynaklarla ülke, felakete uğramıştı. Üstelik yenilginin acısı da beraberinde ümitsizlik getirmişti. Oniki yıl süren savaşlar ülkenin iç gelişmesini engellemişti...Türkiye düşmanları tarafından çevrilmişti. Büyük devletler bir kampın etrafında dolaşan kurtlar gibi aç gözlerini Türkiye’ye dikmişlerdi. Çünkü Türkiye tabiat yönünden hayli zengin ve emperyalizm de doymak bilmezdi.³

Bu ülke bir de “yabancı imtiyazları” demek olan kapitülasyonlar ve 1881’den beri de “Genel Borçlar Yönetimi” yoluyla dünyanın en güçlü devletlerinin, hukuki ve kültürel işgaline uğramıştı. XIX. Yüzyılın ikinci yarısından sonra Osmanlı İmparatorluğu’na “hasta adam” denmeye başlanmış olması diğer sahalarda olduğu gibi iktisadi ve mali sahada da hızla gerilemeye başlamasından kaynaklanmaktaydı.

³ A. Toynbee, *Türkiye-Büyük Bir Devletin Yeniden Doğuşu*, Çev. Kasım Yargıcı, İstanbul 1971, s. 79, 86.

Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul nüfusunun hemen hemen yarısını Türk, diğer yarısını da Gayri Müslimler teşkil oluşturmaktaydı. Bu Türkiye adına çok acıklı bir durumdu. Bir "var olma mücadelesi"ne girecek olan Türkler, kendi evlerinde yalnız değillerdi. Trakya'da, İstanbul'da, Batı Anadolu ve Karadeniz sahillerinde bir milyondan fazla Rum ahali ve Kızılirmak'tan başlayarak Doğuya doğru bütün Anadolu'da yarım milyon Ermeni ahali yaşamaktaydı. İttihat ve Terakki idaresinin bütün dünyada mübalağalı bir şekilde akisler yapan bazı tedbirlere rağmen, sadece Türkiye Rumları, İstiklal Harbi'nde Türk Ordusunun Batı Cephesinde harbe soktuğu ölçüde asker çıkarabilecek bir nüfusa sahip bulunuyordu. Bununla beraber, 13 Kasım 1918'de İstanbul'a giren İtilaf kuvvetleri, 2616 İngiliz, 540 Fransız ve 470 İtalyan askerinden oluşuyordu⁴. Bu güçlerden kuvvet alan Ermeni ve Rumlar, Trakya'da Batı Anadolu'da ve Karadeniz havzasında köyleriyle, şehir ve kasabalarda kabarık ve tehlikeli bir topluluk teşkil ediyorlardı. Batı Anadolu'nun ancak birkaç ilçesinde Rum ahali yoktu. İzmir, Aydın, Manisa, Akhisar, Kırkağaç, Bandırma vs. birçok yerde nüfus yüzdesinin önemli bir kısmı Rumlarda idi. Anadolu ve Trakya'da Rum ve Ermeni azınlıkların her tarafta bu derece yaygın bir vaziyette ve düşman tavrıyla bulunmaları Türk kurtuluş hareketinin en önemli meselelerinden birisini teşkil etmiştir. İşte Mustafa Kemal, böyle bir vaziyetten milli bir devlet çıkarmayı başarabilmiştir.

Böyle bir toplum yapısında Milli Mücadele halka dayandırılmış, çekirdek daima halk olmuştur. Mali imkanlar halktan sağlandığı gibi, hadisenin insan kaynağını da ne şekilde olursa olsun yine halk teşkil etmiştir. Türkleri zayıf düşüren iç düşmanlar bu kadar da değildi. Yokluk, yoksulluk, yorgunluk da bir tarafa verem, tifo, sıtma ve frengi büyük mücadelenin insan kaynağını son derece verimsiz kılıyordu. Üstelik halkın moral durumu da bozuk idi. Hakim unsur olmasına rağmen bir imparatorluğun tebası olarak yaşamak, Türk halında milli şuurun gelişmesini önlemişti.

Anadolu'da yaşayan Türk insanı perişan haldeyken, Osmanlı Sarayı, iki şeyin peşindeydi; biri, orduyu asırlardır süregelen saldırılara koyabilecek gü-

⁴ Mehmet Temel, *İşgal Yıllarında İstanbul'un Sosyal Durumu*, Kültür Bakanlığı Yay, Ankara 1998, s.11.

ce ulaştırmak ve böylece İmparatorluğun hakimiyeti altındaki toprakları kaybetmemeye çalışmak. Yani ünlü deyişte anlatımını bulduğu üzere “Akıl der Frengistan, Servet der Hindistan, Haşmet der Al-i Osman”. İkincisi, Tanzimatla beraber artık ülkeyi sömürge durumuna getirmeye koyulmuş ve saltanat hükümetini ağır borçlar altına sokmaya başlamış bulunan Avrupalıların Osmanlı topraklarındaki temsilciliklerini, aracılıklarını üstlenen gayri müslimlerin, yani Rum, Ermeni, Yahudi gibi azınlıkların güvenliklerini sağlamaktı. Müslüman değiller diye onların zımmî sayılmasına yasa dışı aşağılayıcı her türlü işlem ve davranışla karşılaşmalarına son vermektir. Osmanlı yönetimi, böylece hem Avrupa devletlerinden borç almayı sürdürmeyi hem de onların azınlıkları koruma bahanesiyle Osmanlı içişlerine müdahalesini önlemeye çalışmıştı. Aslında Tanzimat, Islahat ve Meşrutiyet gibi süreçler, Avrupa ve gayrimüslimleri memnun ederken, Türk halkının ikinci plana atılmasına neden olan vasıtalar olmuştur.⁵

Osmanlı Devleti'nin müttefikleri Almanlar dahil, Türkiye topraklarında yabancı sermayenin yaptığı demiryollarına bakılacak olursa, hepsinin toplumun hammaddelerini sömürgecilerin ülkesine taşımak orada, yapılmış mala dönüştürüp yeniden ülkeye daha pahalıya satmak üzere yapılmış olduğu anlaşılır. Zonguldak'ın kömürünü, Musul'un petrolünü taşımak üzere yapılan İzmir, Adana, Zonguldak Bağdad demiryolları. Osmanlı ulaştırma ağının bel kemiğini teşkil eden Bağdad demiryolu; Alman emperyalizminin Yakın Doğu'da yayılması için bir araç olduğu gibi bütün büyük devletlerin menfaatinin birbiriyle çatıştığı alan olmuştur.

Mütareke'nin imzalanmasından sonra M.Kemal İstanbul'a çağırılmıştı. Adana'dan tren yolculuğuyla İstanbul'a gelen M.Kemal'i karşılayan Cevat Abbas karşıya geçişlerini şöyle anlatır: “Şehir çok acıklı bir durumdaydı. İstanbul düşman donanmalarının limana girmeleri yıkımının yasını tutuyor, bu büyük yasına M.Kemal'i de ortak ediyordu. M.Kemal'le ben askerî ulaşımın bir köhne motoru ile deniz ortasına yaslanan bir çelik ormanın içinden geçiyorduk. M.Kemal'in ince dudaklarından “geldikleri gibi giderler” cümlesi-

⁵ Özer Ozankaya, *Cumhuriyet Çımarı*, K.B.Yayınları, Ankara 1997, s. 56.

ni iştince, mütarekenin doğurduğu derin ve hüznünlü umutsuzluğu unutmuş-
tum. "Size nasip olacak, siz bunları kovacaksınız Paşam!" dedim. Gülümse-
di, aziz başının içinde biçimlenmeye başlayan yurdu kurtarma planlarını bir
an için yeniden geçiriyor gibi daldı, sonra bakalım dedi.⁶ M.Kemal 16 Mayıs
1919'a kadar burada kaldı. Bu süre içerisinde ülkenin içinde bulunduğu bu
kötü durumdan nasıl kurtarılması gerektiği noktasında bir çözüm arayışı için-
de oldu. Başta Sultan Vahideddin olmak üzere üst düzey devlet adamlarıyla
birtakım görüşmelerde ve tekliflerde bulundu. Ancak M. Kemal'in bu temas-
ları olumlu bir netice vermezdi. O, yakın arkadaşlarıyla kurmuş olduğu te-
maslarda kurtuluş hareketinin Anadolu'dan başlatılması gerektiğini ifade et-
miş ve bunun için de resmi bir görevle Anadolu'ya geçmenin yollarını ara-
mıştır.

M.Kemal, 9. Ordu müfettişi olarak Samsun'a geçmeden önce Sultan Va-
hideddin'e bir veda ziyaretinde bulunmuştu; "Yıldız Sarayı'nın ufak bir salo-
nunda Vahideddin'le adeta diz dize denecek kadar yakın oturduk.... Salonun
Boğaziçi'ne açılan penceresinden gördüğüm şu: birbirini hizasında düşman
zırhlıları! Bordalarındaki toplar sanki Yıldız Sarayı'na doğrulmuş. Padişah
söze başlar: Paşa Paşa şimdiye dek devlete çok hizmet ettin: bunların hepsi
artık tarihe girmiştir. Bunları unutun asıl şimdi yapacağın hizmet hepsinden
önemli olabilir. Paşa devleti kurtarabilirsin! Elimden gelen hizmeti esirgeme-
yeceğime lütfen güveniniz! demekle yetindim ... Muvaffak olunuz dedi".⁷ Bu
durum, Osmanlı Padişahının acziyet ve çaresizliğini göstermektedir.

İngilizler, Türkleri tamamen yıldırım için başkent İstanbul'u havadan
da bombalamışlardı. Temmuz 1918'de başlayan hava akınlarıyla birlikte, hal-
kın maneviyatını bozmak için çeşitli beyannâmeler atmaya da ihmal etmemiş-
lerdi. Dört yıldır çok büyük fedakarlıklarla yapılan bu savaşın sonucunun
böyle olması, İstanbul'un Türk halkını çok acı bir ıstırap ve üzüntüye sevket-

⁶ Ö. Ozankaya, a.g.e.s. 120.

⁷ F.Rıfık Atay, Çankaya, İstanbul 1980, s. 126.

⁸ **Takvim-i Vekayi'** nin 30 Teşrinievvel 1334 (1918) Çarşamba (Numara 3381s.2) tarihli nüshasın-
daki şu haberde İstanbul'a hava saldırıları olduğunu göstermektedir. "Mah hafın (bu ayın) yirmi
beşinci Cuma günü Dersaadete vukubulan son düşman tayyare taarruzunda rakip olduğu tayyare
ile yalnız başına beş düşman tayyaresine karşı şanlı bir şekilde mücadele veren tayyare yüzbaşısı
Mehmet Fazıl Efendiye madalya verildiği" belirtilir.

mişti.⁸ M.Kemal daha askerî Kurmay okulu öğrencisi iken arkadaşlarına verdiği gizli konferansta şu acı dolu sözleri söylüyordu; “Bugün Ali Fuat’la Beyoğlu’nda dolaştık. Bütün dükkanlar İngiliz, Fransız, İtalyan, Rum ve Yahudi levhalarıyla (reklam) dolu. Bu memleket onların mı bizim mi? Yüzyıllardır Türk çocuklarını savaş meydanlarında harcamışız, azınlık ise memlekette kalmış, ilerlemiş. Ekonomi bir ulusun yaşamının temelini oluşturur. Yıllardır Yunan gemicileri Türk bayrağı altına dolaşarak Akdeniz ve dünya ticaretini eline almış...”

M. Kemal, Samsun’a çıktığında Anadolu’nun bir panoramasını çizerek, Türkiye’nin o zamanki durumunu özetlemektedir:

“1919 yılı Mayısının 19. günü Samsun’a çıktığım gün umumi durum ve manzara: Osmanlı Devleti’nin içinde yer aldığı topluluk savaşta yenilmiş, şartları ağır bir mütareke imzalamış. Savaşın uzun yılları boyunca millet yorgun ve fakir bir durumda. Millet ve ülkeyi savaşa sürükleyenler kendi hayatlarının kaygısına düşerek yurttan kaçmışlar padişah ve halife olan Vahdettin soysuzlaşmış kendini ve yalnız tahtını koruyabileceğini umduğu alçakça önlemler araştırmakta. Damat Ferit Hükümeti güçsüz, onursuz, korkak yalnız padişahın isteğine bağımlı onunla birlikte kendilerini koruyabilecek herhangi bir duruma boyun eğmiş. Ordunun elinden silahları alınmış ve alınmakta. İtilaf Devletleri ateşkes antlaşması hükümlerine uymayı gerekli görmüyor. Birer uydurma nedenle itilaf donanmaları ve askerleri İstanbul’da. Adana İli Fransızlar; Urfa, Maraş, Antep İngilizlerce işgal edilmiş. Antalya ve Konya’da İtalyan birlikleri, Merzifon’la Samsun’da İngiliz askerleri bulunuyor. Her yanda yabancı devletlerin subay ve görevlileri ile özel adamları çalışmakta. İtilaf Devletlerinin uygun bulması üzerine Yunan ordusu İzmir’e çıkarılıyor.

Yurdun dört bir bucağında Hıristiyan azınlıklar, kendi istek ve amaçlarının elde edilmesine, devletin bir an önce çökmesine çaba harcıyorlar. Durumun korkunçluğu ve ağırlığı karşısında, her yerde bir takım kişilerce kurtuluş yolları düşünülmeğe başlanmış. Edirne ve çevresinde *Trakya Paşaeli*, Erzurum ve Elazığ’da merkezi İstanbul’da olan *Vilayati Şarkiyeye Müdaffaa-i Hukuk-i Milliye Derneği*, Trabzon ve Çevresi *Adem-i Merkeziyet Derneği* gi-

bi...

İzmir'de birtakım genç yurtseverler, İzmir'in Yunanistan'a katılmasını önlemek üzere *Red-di İlhak* ilkesini ortaya atmışlardı. Ülkede daha başka birtakım girişim ve kuruluşlar da vardı. Özellikle Diyarbakır, Bitlis, Elazığ illerinde İstanbul'dan yönetilen *Kürt Teali Derneği* vardı. Bu derneğin amacı yabancı devletlerin koruyuculuğunda bir Kürt hükümeti ortaya çıkarmaktı. Konya ve dolaylarında İstanbul'dan yönetilen *İslam Teali Derneği* kurulmasına çalışılıyordu. İstanbul'da önemli sayılacak kuruluşlardan biri *İngilizseverler Derneği* idi. Bu derneği kuranlar Kendilerini ve şahsi çıkarlarını sevenler ve bunların korunmasını İngiliz desteğini elde etmede görenlerdir. Bu derneğe girenlerin başında Osmanlı Padişahı ve Yeryüzü Halifesi sanını taşıyan Vahideddin, Damat Ferit Paşa, İçişleri Bakanı olan Ali Kemal, Sait Molla bulunuyordu. Derneğin başkanı Rahip Frew idi. Asıl amacı yurt içinde örgütlenip ayaklanmalara yol açmak, milli bilinci yok etmek ve yabancı devletlerin müdahalelerini kolaylaştırmak gibi haince girişimlerde bulunmaktı.

İstanbul'da kadın, erkek birtakım ileri gelenler de gerçek kurtuluşu, Amerika'nın güdümünü istemek ve sağlamakta görüyorlardı. Bunlar görüşlerinde çok direndiler, kesin doğru tutumun kendi görüşlerinin benimsenmesinde olduğunu kanıtlamaya çok çalıştılar. Millet ve ordu, padişah ve halifenin hainliğinden haberli olmadığı gibi o makama ve o makamda bulunan kişiye karşı, yüzyılların kökleştirdiği din ve gelenek duygularıyla bağlı. Kendinden önce halife ve padişahlığın kurtuluşunu düşünüyor, halifesiz ve padişahsız kurtuluşun anlamını kavramaktan uzak. Bu inanca aykırı görüş bildirecek olanların vay haline! Hemen dinsiz, vatansız, hain sayılır; toplumdun dışlanır!

Bir başka önemli noktayı da söylemek gerekir: Kurtuluş yolu ararken İngiltere, Fransa, İtalya gibi büyük devletleri gücendirmemek temel ilke sayılmaktaydı. Bu devletlerden yalnız biriyle bile başa çıkamayacağımız kuruntu su bütün beyinlerde yer etmişti. Bu bilgiler ve gözlemlere göre üç türlü karar ortaya atılmıştı: İngiltere'nin himayesini istemek, Amerika'nın mandasını istemek ve mahalli kurtuluş yolları aramak.

İlk iki karara varmış olanlar, Osmanlı Devleti'nin bir bütün olarak kalmasını isteyenlerdir. Efendiler ben bu kararların hiçbirini yerinde bulmadım.

Çünkü bu kararların dayandığı temeller ve mantıklar çürüktü, dayanaktan mahrumdu. Gerçekte Osmanlı Devleti'nin temelleri çökmüş ömrü tükenmişti. Osmanlı ülkeleri hepten parçalanmıştı. Ortada bir avuç Türkün barındığı bir ata yurdu kalmıştı. Son konu bunun da paylaşılmasıydı. Neyin ve kimin dokunulmazlığı için, kimden ve ne gibi bir yardım istemek düşünülüyordu?

Efendiler, bu durum karşısında bir tek karar vardı; o da milletin egemenliğine dayalı, tam bağımsız yeni bir Türk devleti kurmak. İşte daha İstanbul'dan çıkmadan düşündüğümüz ve Samsun'da Anadolu topraklarına ayak basar basmaz uygulamasına başladığımız karar, bu karar olmuştur. Bu kararın dayandığı en sağlam düşünce ve mantık şuydu:

Temel ilke, Türk milletinin onurlu ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. Bu ancak tam bağımsızlıkla sağlanabilir. Ne denli zengin ve refah olursa olsun bağımsızlıktan yoksun bir millet uygar insanlık karşısında uşak olmaktan daha yüksek bir işlem görmeğe layık olamaz! Yabancı bir devletin himaye ve korumasını kabul etmek insanlık vasıflarından mahrumluğu, güçsüzlüğü ve beceriksizliği kabul etmekten başka bir şey değildir. Oysa Türk'ün onuru, kendine güveni ve yetenekleri çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet, tutsak yaşamaktansa yok olsun daha iyidir. Öyleyse ya istiklal ya ölüm! İşte gerçek kurtuluş isteyenlerin parolası bu olacaktır!"⁹

İzmir'in işgali ve Yunanlıların sahilden içerilere doğru ilerlemeye başlaması, umumi bir infiale sebep olmuş, İstanbul Hükümeti'nin fazla etkilenmemesine rağmen Türk halkının tepkisi büyük olmuştu. İzmir'in işgalinden bir hafta sonra XVII.Kolordu Kumandanlık vekaleti göreviyle Anadolu'ya geçip Yunanlılara karşı ilk direnme hareketlerini tertiplemeye çalışan Bekir Sami Beyin anlattıkları, Milli Mücadele'nin ne ağır şartlarla başladığını açıkça göstermektedir; "23 Mayıs 1919 sabahı Bandırma'dan trenle yola çıktık...güneş batarken Balıkesir'e geldik, bütün istasyonlara Yunan bayrakları çekilmiş gördük...ertesi sabah Akhisar'ın manzarası şöyledi; bütün caddelere Yunan bayrakları asılmış, herkes Yunanlıların gelmesini bekliyor. Birçok kimse yerli Rumların yanına sokulmuş dalkavukluk ediyor ve bu sayede Yunan şehre

⁹ M.Kemal Atatürk, *Nutuk I*, MEB Yay. 1987, s. 1, 2, 7, 8, 11, 13.

¹⁰ Rahmi Apak, *İstiklal Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, İstanbul 1942, s. 22.

girince hayatını, malını mülkünü emniyete sokacağını sanıyor. Bütün terzi dükkancıları geniş Yunan bayrakları dikmekle meşgul.”¹⁰

İzmir, I.Dünya Savaşı'na dek, İstanbul'dan sonra Osmanlı'nın en güçlü sanayi kuruluşlarının toplandığı merkezdir. Bu sanayi kuruluşlarının tamamı Gayrimüslimlerin elinde idi. İktisadi durumları çok iyi olan ve bu sahada tek söz sahibi olan azınlıklar ve yabancı uyruklular tüccar ve sanayi zümresini teşkil ediyorlardı ki ekonomik güç tamamen bunların elinde idi. Şehir bu zamanda bir ecnebi diyarı görünümündeydi. Müslüman Türklerin pek çoğu fakir bir hayat sürüyor ve küçük esnafılık, zanaatkarlık ve amelelikle uğraşıyorlardı. Bu sosyal yapıdaki büyük farklılık ve uçurum İzmir'i adeta ikiye bölmüş, Türk kesimi fakir bir Anadolu kasabası görünümündeyken, azınlıkların, yabancıların yaşadıkları iş ve eğlence yerleri Avrupa şehirlerinden farksızdı. Bundan dolayı Müslüman Türkler, kendilerinden farklı olan bu bölgelere “gavur İzmir” diyordu.¹¹ Zira Milli Mücadele'de İzmir adı, bilhassa Yunan işgalinden sonra memleketin işgaliyle eş anlamlı olarak kullanılmıştır. İzmir'in ileri gelenleri *Reddi İlhak Heyeti* adıyla, İtilaf Devletleri temsilcileri nezdinde Yunan işgalini protesto etmişler, memleketin her tarafına telgraflar çekerek Yunan işgaline karşı yapılacak mukavemete iştirak edilmesi istenmiştir.

İstanbul ve İzmir'den sonra Anadolu'nun merkezi olan Ankara'da da durum farksızdı. Milli Mücadele yıllarını yaşamış bir Ankara'lı olarak Vehbi Koç: o günlerdeki Ankara ahalisini şöyle anlatmaktadır. “Ankara'nın en önemli insanları Resmi Erkandı. Şehirde Vali, Belediye Reisi, Defterdar, Müftü, Nüfus Başkatibi çok büyük kişilerdi. Vali vilayetten çıkıp çarşıdan geçerken, herkes işini gücünü bırakıp “Vali Paşa gidiyor” diye selamlardı. Hal-ka gelince, Ankara halkının çoğu Müslüman Türklerdi. Bir de Hristiyanlar ve Museviler vardı. Hristiyanlar çalışırlar kazanırlardı. İyi yer içer eğlenirlerdi, iyi giyinir, güzel evlerde otururlardı. Pazarları hafta tatili yaparlardı. Türkler de çoğunlukla ya hoca ya bakkal ya bekçi ya da ambarcı olurlardı. Hristiyanlar askere alınmazlar bedel öderlerdi. Askere gitmediklerinden da-

¹¹ Bayram Sakallı, *Milli Mücadelenin Sosyal Tarihi*, İz Yayıncılık, İstanbul 1997, s. 201.

ha rahat iş yapma dükkan açma olanağı bulurlardı. Türkün ise tükenmek bilmeyen bir görevi vardı. Kur'a, İhtiyat, Redif denilen, sonu gelmeyen askerlik hizmeti ve bu hizmet sırasında açlıktan, sefaletten veya düşmanla çarpışırken ölmek. İşte Ankara'nın hali bu, Türkiye'nin hali buydu..."¹²

Anadolu'nun diğer bölgelerinde de durum farklı değildi. Her yerde halk bezgin, bitkin, ümitsiz ve askerliğe karşı isteksizdi. Terhis olduktan sonra 1919 yılı başında memleketine dönmekte olan subay Cevat (Dursunoğlu) Bey, Doğu Anadolu'yu şu halde bulmuştu; "yollar Rus ordusunun çeşitli dö-küntüsüyle dolu idi. Köylerin çoğu boştu. Halkın pek azı yurtlarına dönebil-mişti. Bunlar da birer virane olan evlerine yerleşmeye çalışıyor, günlük ge-çim derdiyle çarpınıyorlardı. Hele Gümüşhane'den öteye kışı sertleşmeye başlayan amansız iklimde yoksul halkın durumu bir afet halini almıştı. Köy-lerde ot yok, ocak yok. Geçen dört yılın çetin kış savaşlarında insan eti ye-meğe alışan kurtlar geceleri sürülerle dolaşiyor ve insanlara saldırıyorlardı. Biz ancak kafileler halinde ve günde onbeş yirmi km. yürüyebiliyorduk. İklim şiddeti savaş sonrası musibeti yetişmiyormuş gibi bir de hükümsizlik felaketi her tarafa çökmüştü. Memleketin şirazesini ancak bu sınır vilayetle-ri halkının siyasi olgunluğu ve sağ duyusu koruyordu. Bu kötü şartlar altında birçok günler yavan ekmek dahi bulamadan han viranelerde ışıksız ve ateşsiz geceleyerek çeşitli güçlüklerle yirmibir günde Erzurum'a varabildik. Çocuk-luğumun en mesut günlerini içinde geçirdiğim ve 1915-19 kışında tabyaların-da döğüştüğüm Erzurum şehri bir enkaz yığını olmuştu. Savaştan önce sek-sen bin nüfusu oldukça refahla besleyen, çarşılarında pazarlarında kalabalık-tan geçilmeyen bu gösterişli sınır kentinden kocaman bir köy harabesi ortada kalmıştı. Savaş yıllarında onbinlerce insan tifüsten ve çeşitli bulaşıcı hasta-lıktan ölmüş, istila öncesinde eli ayağı tutanlar muhacir olmuş, onbin kadar hemşehriyi de Ermeniler çekilirken öldürmüşlerdi. Şehirde kılıç artığı olarak üç dört bin kişi kalmıştı. Bir bu kadar da köylerden buraya göçmüşlerdi. Bu yüzden şehir köyleşmişti. Ölümlerden kurtulan hemşehrilerle muhacirlikten dönenler yangınlardan ve patlayan cephaneliklerin depremlerinden kalan es-ki refahlı evlerinin harabelerinde birer ikişer oda tamir ederek içine sığınmış-

¹² B.Sakallı, a.g.e., s. 269.

¹³S. Selek, *Anadolu İhtilali I*, Kastaş Yayınları, İstanbul 1987, s. 76-77.

lar, geri kalan enkazı yakarak kışı geçirmeye uğraşıyorlardı. Dış görünüş umut verecek gibi değildi".¹³

I.Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan ağır şartlarda bir de mütareke imzalayan devlet, ne hükümeti ne de ordusu ile fiili bir müdahale imkanına sahip değildi. İzmir'in işgaliyle hükümetin itidal tavsiye etmesi bizzat halkın kendi kendisini savunma zorunluluğunu ortaya koymuştu. Halk orduyu sevmediği gibi güvenmiyordu da. Türk halkı birbiri ardından gelip çatan uzun harplerin yarattığı acılar sebebiyle pek haksız da değildi. Kimsenin düşman işgaline karşı durmak için de olsa asker olma hevesi ve niyeti yoktu. Esasen devlet de ne seferberlik ne de Yunanlılara karşı harp ilan etmişti. İşte kısaca bu durum Milis kuvvetlerinin doğmasına sebep olmuştur¹⁴. Kuvayı Milliye, ordunun yeniden kurulurcasına düzenlenmesi sırasında büyük faydalar sağlamıştır. İşgalciler Anadolu'yu kolayca sömüremeyeceklerini bu sayede anladıkları gibi bilahare teşekkül edecek düzenli ordunun da işi kolaylaşmıştı. Ordunun teşkilatlanmasında, Ankara Hükümeti'nin organize olmasında, milli davaya düşman cemiyet ve isyanları bastırmada, Rum ve Ermeni çetelerine karşı Türk halkını korumada önemli işlevleri olmuştur. Her şeyden önce gerek dünya kamuoyuna gerekse İstanbul Hükümeti'ne, Anadolu hareketini milli bir ihtilal olarak ilan etmiştir.

Genel olarak "Milli Kuvvetler", "Milli Güçler" anlamında kullanılan Kuva-yı Milliye'ye Milis Kuvvetleri de denilmektedir. İstiklal Harbi yıllarında Kuva-yı Milliye dar ve geniş olmak üzere iki anlamda kullanılmıştır. Dar anlamda, sevk ve idari merkezi bir komutanlığa bağlı olmadan adeta bir nevi gerilla savaşı ile mücadele veren düzenli ordu birlikleri dışında kalan silahlı guruplara denir. Geniş anlamda ise Milli Mücadele'deki her türlü milli faaliyeti, başka bir deyişle, İstiklal Harbi'nin bütününe ifade eder ki daha çok dar anlamda kullanılmıştır. 30 Ekim 1918'den sonra memleketin çeşitli yerlerinde Kuva-yı Milliye teşkil etme faaliyetleri başlamış idi. Bu birliklerin etkili ve faal oldukları dönem 1919 ortalarından 1920 yılı sonlarına kadar olmuştur.¹⁵ Erzurum ve Sivas kongrelerinde "*Kuva-yı Milliye'yi amel ve irade-i milliyeyi hakim kılmak esastır*" prensibiyle millet hakimiyetiyle onun teşkil

¹⁴ S.Selek, *Anadolu İhtilali I*, İstanbul 1987, s. 119.

¹⁵ Yavuz Ercan, "Kuvayı Milliye'nin Yapısı ve Niteliği Üzerine Bir Tahlil", *İkinci Askerî Tarih Semineri Bildirileri*, Ankara 1985, s. 231; S.Selek, a.g.e., s. 119.

ettiği milli kuvvetlerin, Milli Mücadele'nin temel hareket noktası olduğu vurgulanmıştır.

Kuva-yı Milliye, Yunan tehlikesi ile Batıda, Ermeni tehlikesi ile güneyde Pontus tehlikesi ile de Karadeniz bölgesinde kendini göstermiştir. Batı Cephesi'nde düzenli ordunun ilk nüvesini Kuva-yı Milliye'nin ilk kahramanlarından Çerkes Ethem ve kardeşleri oluşturmuştur. Kuva-yı Milliye, Mütarekeden zafere kadar etkili olan, devletten ayrı bütün güçleri ve faaliyetlerin icra edildiği bir devrin adıdır. Bu sebepten Milli Mücadele'ye katılan ve taraf-tar olan her şahsa Kuva-yı Milliyeci deniliyordu. Yunanlıların İzmir'e çıkarak Anadolu'yu işgale başlaması üzerine yer yer teşekkül etmeye başlayan milis kuvvetler o günün şartlarının zorunlu kıldığı bir gereklilik idi.¹⁶ Yani Anadolu insanı, Kuva-yı Milliye denilen milis kuvvetleriyle mücadele etmekten başka çaresi kalmamıştı.

Kuva-yı Milliye'yi oluşturan unsurlar arasında subaylar, efeler, eşkıya reisleri, komiteciler, zeybekler bulunmaktaydı. Demirci Mehmed Efe, Yörük Ali Efe, Çerkes Ethem, Sütçü İmam vb. şahıslar önemli Kuva-yı Milliye'ci örnekleridir. Milli Mücadele'de 1920 sonlarına gelindiğinde silahlı kuvvetlerde önemli yapı değişiklikleri gerçekleştirilmiş, düşmanla mücadelede Kuva-yı Milliye devrine son verilmiştir. Bundan sonra savaşı, cephe komutanlıklarının emrinde, emir-komuta zinciri içinde teşkilatlanan Türk ordusu yürütecektir.

Müdafa-ı Hukuk Cemiyetleri; Müdafa-ı Hukuk Cemiyetleri de Kongrelerin ilk nüvesini teşkil etmiştir. Kongreler, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasında çekirdek rolünü oynamıştır. Amasya'da "*Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır*" kararı, Erzurum'da, M.Kemal'in tarihte eşi az bulunur büyük bir eser olarak kaydedileceğini belirttiği "*milli egemenlik*" ilkesi ve Sivas'ta "*irade-i milliyeyi hakim kılma esası*", yeni devletin temel ilkelerini oluşturmuştur.

Osmanlı'da uzun yıllardan beri anlamı kalmamış olan uzak seferler, Birinci Dünya Harbi ile tam bir iflasa uğramıştı. Her seferde biraz daha daralan

¹⁶ S. Selek, a.g.e., s. 118.

İmparatorluk sınırları, şimdi bütün açıklığıyla her yönden Anadolu kapılarına yaklaşıyordu. Böylece savaş daha başka bir anlam kazanmış oluyordu. Artık ne için olduğunu pek bilmeden anavatandan uzakta dövüşmenin tatsızlığı ve güçlülüğü yerini memleket kaygısına bırakıyor ve savaş milli bir renk kazanıyordu. Bu gerçekte yakında başlayacak olan Milli Mücadele'nin kokusu tütmekte idi. Çeşitli cephelerde yıllardır süren I.Dünya Savaşı'nda Anadolu insanı, hiçbir savaşta olmadığı kadar çok ezilmişti. Harbin her türlü musibetini bütün millet çekmişti. Bu sebeple ilk defa savaş bezginliği, savaşa karşı nefret pek yaygın ortak bir duygu haline gelmişti. Enver Paşa ve takımı harbin baş sorumlusu görüldüğü için bütün subaylar ittihatçı sayılıyor ve halk arasında tehlikeli bir subay düşmanlığı duygusu yerleşiyordu. Subay demek savaş demektir.¹⁷ Kimsenin asker olmağa hevesi yoktu.

İttihatçıların önde gelen isimlerinden Ahmet Ağaoğlu 1919-1920 yıllarında Türk halkı hakkında şunları yazar: "Anadolu'da Türk köylüsü, Türk halkı başında kendisine yol gösterebilecek M Kemal Paşa gibi azim ve irade sahibi bir önder görür görmez milletin dininin ve toprağının şeref ve şanını onurunu bağımsızlığını son ekmeğine ve son damla kanı ile müdafaaya koyuldu... Büyüklerin kafasızlığı ve ahlaksızlığı yüzünden mahv ve perişan olmak üzereyken bu halk güvendiği önderi bulur bulmaz milleti ve devleti nice felaketlerden buhranlardan çökmelerden kurtarmıştır... Mütarekeden sonra devletin asıl kurucusu olan Türkler, Ankara'nın etrafına toplanarak ocaklarını, din ve milliyetlerini son bir geyretle müdafaya" başladığını söylemektedir.¹⁸

Milli Mücadele'de, Anadolu'da yaşayan ağalar, eşraf, şeyhler, din adamları, aydınlar ve halk (büyük çoğunluğu köylü olmak üzere) gibi sosyal grupları içerisinde en büyük fedakarlığı halk üstlenmiştir. Kuva-yı Milliye'yi teşkil edenler içinde, özellikle Batı Anadolu'da, ağa ve eşraftan kimseler, müfrezeleri kendi imkanlarıyla silahlandırıp besleyenlere ve başında savaşanlara çokça rastlamaktayız. Ağaların ve eşrafın, kongrelerin teşekkül ve zararlı telkinlerin önlenmesindeki katkıları da kayda değer. Din adamları da halkın

¹⁷ S. Selek, a.g.e., s. 28.

¹⁸ A. Ağaoğlu, *Üç Medeniyet*, İstanbul 1972, s. 51.

kendilerine olan sadakat ve bağlılıkları, dolayısıyla onların kitleleri harekete geçirici ve Milli Mücadele'ye sevindeki rolleri önemlidir. Mondros Mütarekesi arifesinde, dinî bir teşkilat olarak kurulan ve Milli Mücadele yıllarının manevi cephesinin güçlendirilmesinde önemli bir tesiri bulunan *Darü-ül Hikmet-il İslamiye*'nin milli harekete önemli katkıları olmuştur¹⁹. Aydınların ise ezici çoğunluğunu subaylar oluşturmaktaydı.

Mücadeleyi omuzlayacak, onun esas yükünü ve zorluklarını taşıyacak olan ulema, eşraf, halk ve köylünün davaya kazandırılması, bu sınıf insanların duygularının canlandırılması, Milli Mücadelenin teşkilatlanması konusundaki en önemli meselelerden biri olmuştur. M.Kemal'i Milli Mücadele'nin tabii lideri yapan en önemli hususlardan biri de bu tespiti iyi yapmış olması ve buna göre bir yol takip etmesini bilmesidir. Elinde hiçbir maddi gücü kalmadığı gibi maneviyatı da iyice sarsılmış olan Türk milletinin dini inancını canlandırmak, vatan, millet, istiklal, din, ırz namus gibi manevi hislerini uyandırarak yeniden güçlendirmek gerektiği iyi tespit edilmiş ve bu hislerle millet yeniden canlandırılmıştır.

Milli ve dini dayanışma sınıflar arası ziddiyetlere karşı çıkıp bunların tesirlerini yatıştırabilir. Böylece Anadolu'da sosyal sınıflar arasında bir ahenk ve düzen oluşturulmuş, Milli Mücadele bu tesanüt ve dayanışmayı zorunlu kılmıştır. Zaten asırlardır, Türklerde milliyetçilik demek din demektir. Dolayısıyla Anadolu ihtilalinde milliyetçilikle din bir arada yürümüştür. Türklerde milli ruhun canlanabilmesi için takip edilen yolu İstanbul'da bulunan bir İngilizin, 25 Aralık 1919 tarih ve 647 nolu raporunda şu şekilde görüyoruz. "Milliyetçiler şimdi iki yol kullanıyor: milliyetçi ol çünkü İslamı kurtaracak yegane yol odur. İslama sadık ol çünkü senin milli varlığını kurtaracak yegane yol odur"²⁰. Keza Akif'in Milli Mücadele günlerinde yazdığı ve Anadolu insanının hissiyatına tercüman olan İstiklal Marşı, bu devrin milli olduğu kadar dinî heyecanını da aksettirir.

Türk toplumunda, Osmanlı'dan beri sürüp gelen Aydın-halk ikilemi, Mil-

¹⁹ Stanford Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, Türkçesi; Mehmet Harmanlı, C.II, İstanbul 1983, s. 369.

²⁰ Bkz. A.Kemal Meram, *Belgelerle Türk-İngiliz İlişkileri Tarihi*, İstanbul 1969, s.232.

li Mücadele döneminde ortadan kalkmış, Türk münevveri, ulemasıyla, eşrafiyla, halk ve köylüsüyle bir bütün teşkil ederek, diyebiliriz ki, sadece bu dönemde gerçek manada anlaşmış, birleşmiş hatta kaynaşmış ve böylece zaferin kazanılmasında sosyal bir faktör olarak önemini hissettirmiş ve göstermiştir. Bir yazarın "Tarihsel bir blok dediği"²¹ bu birleşme olmasaydı, İstiklal Harbi'nin zaferle bitmesi mümkün olmazdı diyebiliriz. Halk ve münevver ikilisinin birlikte hareket etmeleri, hele kaynaşmaları halinde Türk milletinin her türlü zorluğun altından kalkabileceğine ve her türlü güçlüğü yenebileceğine güzel bir emsal teşkil etmiştir.

Her ne kadar cemiyet kurmalarda, ya da teşkilatlanma faaliyetlerinde halk ve köylü pek görülüyorsa da, Milli Mücadele'nin en çok sıkıntı ve yükünü taşıyan sınıfın bunlar olduğu inkar edilmez bir hakikattir. Müfafaai Hukuk Cemiyetlerinin kurulup faaliyetlerini sürdürmelerinde ulema ve eşraf ön planda gözükiyorsa da; onların da istinatları, o zamanki nüfusun %80'ini ve Türk milletinin asıl güç ve kuvvetini teşkil eden halk ve köylü sınıfıdır. M.Kemal'in "Köylü milletin efendisidir" sözünde de bu hakikati görmek mümkündür. Zaten halka ve köylüye dayanılmadan İstiklal Harbi'nin kazanıldığını ileri sürmek de pek inandırıcı olamaz.

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali günlerinde Samsun'a çıkan M.Kemal, hemen gerekli yerlere telgrafla emirler verip, İzmir'in işgalini protesto ederek mitingler ve toplantılar yapılmasını istemiş ve tezahüratın sırf halk yüreğinden doğduğunun vurgulanmasını belirtmişti. Daha Amasya'da kendisini karşılayanlar arasında şehrin müftüsü Hacı Tevfik Efendi, "Paşam bütün Amasya emrinizdedir" demiş ve burada; "*Milletin istikbalini yine milletin*

²¹ Atilla İlhan, *Hangi Atatürk?*, 2. bs., 1982, s. 107.

²² Y. Kemal Beyatlı, *Eğil Dağlar, İstiklal Harbi Yazıları*, İst. 1970, s. 122-125; Yazar M.Kemal'in şu sözünü naklediyor: "Ben evvela herhangi bir suretle Anadolu'ya geçmek ve orada milletin efkar ve hissiyatını bir defa daha yoklamak ve menab-i (kaynakları) milleti takip etmek istiyordum. Samsun'a ayak bastıktan sonra derhal milleti ve memleketi yokladım. Gördüm ki memleketin ve milletin temayüllatı İstiklal müdafaasında tereddüd edenleri hacil (utanmış) mevkiye bırakabilecek bir mahiyet-i aliyedir. Filhakika iki seneden beri bütün dünyanın şahit olduğu vekaayi ve hadisat düşüncelerinde isabet ve milletin azmü imanında hakiki salabet olduğunu isbat etti. Bundan dolayı cidden müftehirim"(s.123). Ayrıca bkz. Afet İnan, *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*, 3.bs. Ankara 1981, s.109.

azim ve kararı kurtaracaktır” sesi yükselmişti.²² M.Kemal, 9.Ordu müfettişi, daha sonraları da Heyet-i Temsiliye Reisi sıfatıyla askeri ve sivil yetkilerle yazışırken, Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerine de yazmayı ihmal etmemiştir. Bu konuda Mustafa Kemal, Nutku'nun hemen başlangıcında oldukça geniş malumat vermektedir. Bu hareketin halka mal edilmesine özen göstermiştir. Havza'da iken maiyeti erkanyla, görülmemiş bir kalabalıkla birlikte Cuma namazı kılmışlar, müteakiben yapılan dualardan sonra halka, İzmir'in işgalini hatırlatmak üzere, şeker yerine İzmir üzümünü dağıtmıştı.²³

“Müdafaa-i Hukuk”, “Müdafaa Heyeti” veya “Muhafaza-ı Hukuk” gibi tabirlerle kurulan cemiyetlerin niçin ve nasıl doğduğunu bir araştırmacı şöyle belirtir: “Devlet iktidar ve hakimiyeti kaybolmuştu; kararsız, bulanık, zehirli bir hava içinde haksız işgallere dahilde azınlıkların indirdikleri darbeler inzimam etmekte ve millet halinde taazzuv (şekillenmek) ve yaşama hakkı, hiçbir surette tanınmamaktaydı. Bu girdaptan kurtulmak lazımdı, ama nasıl?”...²⁴

Daha Balkan savaşları günlerinde Trakya bölgesinin Balkan Devletleri tarafından işgal tehlikesine “*Müdafaa-i Milliye*” adıyla savunma cemiyeti kurulurken, I.Dünya Savaşı sonunda çok daha vahim ve kötü durum karşısında memleketin Doğu-Batı, Kuzey-Güney bölgelerini (yine yabancıların ve bunların destekledikleri Rum Pontus ve Ermeni çetelerinin işgaline karşı) savunma amacıyla Müdafaa-i Hukuk cemiyetleri teşkil edilmişti.

Bir yabancı yazarın, o dönem ki Anadolu insanı hakkında söyledikleri konumuzu teyit etmektedir; “....Bu Anadolu köylüsü (halkı), hayatının en olgun ve en verimli yıllarını genellikle köyünden uzakta geçirmişti. Çünkü Mesih'in anası Meryem gibi, Anadolu, asırlarca yavrularını Osmanlı İmparatorluğunun şan ve şerefine feda etmiştir. Üç kıta üzerinde Bağdad'tan Viyana'ya Podolya bozkırlarından Afrika çöllerine Halife-i Rûy-i Zeminler namına durmadan pala sallayanlar ve her yıl bir başka noktada kah Kürdlere, kâh Araplara kâh Rumlara, Arnavud'lara, Sırlara karşı isyanları bastıranlar ve birbi-

²³ B.Sakallı, *Milli Mücadelenin Sosyal Tarihi*, s. 127.

²⁴ Bk. B.Sakallı, a.g.e., s. 155.

rinden ayrılmak isteyen parçaları kanlarını dökmek suretiyle birbirine lehimleyenler hep Anadolu çocukları olmuştur. Nabzı böylece şah damarlarında çarpmış olan adam evine nasılsa bir yıl uğradığı sırada çocuğunu yaparak onu bir daha ancak delikanlı gören adam; köyüne vücutça yorgun, kafaca bitkin ve askerliğe artık yaramaz bir şekilde dönen adam, köyünde nasıl olur da bir yeni yaşayışa, bir sağlam ahlaka, bir ileriye doğru gidişe rehber olsun? O hayatını bir başka işe harcamıştır. Bir insan ömrü iki büyük işi başarmaya yetmez"²⁵.

İşte M.Kemal'in önderliğindeki Anadolu insanı, dünyada eşi görülmemiş bir fedakarlık ve kahramanlık örneği göstererek Türkiye Cumhuriyeti'ni bizlere miras bırakmışlardır. Mondros Mütarekesi'nden TBMM'nin açılışına kadar süren (1918-1920) devrine Müdafaa-i Hukuk-Reddi İlhak" dönemi denilebilir ki yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin temelleri Kuva-yı Milliye, Mudafaa-i Hukuk-u Milliye adı altında atılmış, Türk milleti, aynı gayeye istinaden bir araya gelmiş, aynı ruhla ateşlenmiş, Türk istiklalini bütün dünyaya kabul ettirmiştir.

---

²⁵ Norbert Von Bischoff, *Ankara-Türkiye'deki Yeni Oluşun bir İzahı*, çev. Burhan Belge, Ank. 1936, s. 61-62.

ÖZET

Mustafa Kemal 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktığında Anadolu'nun durumu çok kötüydü. Uzun savaşlardan çıkmış halk, yorgun, bezgin ve moralsiz idi. Osmanlı İmparatorluğu, İtilaf Devletlerinin esiri olmuş, İstanbul işgal edilmiş idi. Sultan Vahideddin ise çaresiz ve zavallı bir durumdaydı.

Gayesiz ve uzayıp giden savaşlardan bıkmış halk, bir savaşı daha göze alamıyordu. Ancak Anadolu yer yer işgalci devletler tarafından işgal edilme-ye başlayınca her yöre bulunduğu yerde canını, malını, namusunu savunmaya başladı. Böylece Kuva-yı Milliye ortaya çıktı.

Mustafa Kemal, Kuva-yı Milliye birliklerini organize ederek düzenli bir ordu kurabilmişti. Böylece Anadolu insanı, bu kez öz toprakları için milli ve dini değerleri için Milli Mücadele'yi başlattı. Mustafa Kemal'in önderliğindeki Türk halkı, bütün dünyaya bir kez daha Türk istiklalini ve Türk mevcudiyetini ilan etmiştir.

Anahtar Kelimeler

Mustafa Kemal, Anadolu, Türk halkı, Kuva-yı Milliye, Milli Mücadele, Türk İstiklali, Osmanlı İmparatorluğu.

ABSTRACT

When Mustafa Kemal landed in Samsun city of Anatolia on 19th May 1919, the situation of Anatolia was quite bad. People who came out wars which have been continued for long time, were tired, exhausted, and depressed. The Ottoman state was taken prisoner and Istanbul was occupied by imperialist forces. Sultan Vahideddin had no choice and was miserable.

The people who got bored from wars that have continued for long time could not taken one more war into consideration. But, when districts of Anatolia were started by westerners, each district began to defend its property, life and honor.

Thus national forces so-called "Kuva-yı Milliye" was formed Mustafa Kemal could establish an orderly army by organizing the Kuva-yı Milliye" unities. Thereby, Anatolia people started stragglng for their own motherland and national and religious values one more time.

Turkish People under leadership of Mustafa Kemal declared the independence and existing of Turks to all the World.

Key Words

Mustafa Kemal, Anatolia, Turkish People, the National Independence Army, National Struggle, Turkish Independence, Ottoman Empire.